

**SURUNKALI STRESS TA'SIRIDA TUG'ILGAN AVLODNING
TIMUSI VA TALOQ MORFOLOGIYASI**

Normuradov A.D.

Axmedova S.M.

Odam anatomiyasi va OXTA kafedrası

Toshkent davlat tibbiyot universiteti, O'zbekiston

Tadqiqotning maqsadi. Homilador kalamushlarda surunkali stress ta'sirida tug'ilgan avlod timusi va talog'i morfologiyasining turli davrlardagi xususiyatlarini o'rganish.

Tadqiqot materiallari va usullari. Ushbu maqsadga erishish uchun vazni 160–180 gramm bo'lgan 30 ta oq laboratoriya kalamushi va ulardan tug'ilgan 90 ta avloddan foydalanildi. Oq laboratoriya kalamushlari 2 guruhga ajratildi: 1-guruh nazorat guruhi 15ta va 2-guruh tajriba guruhi 15 ta homilador kalamush.

Tadqiqot natijalari. 3-kuni gistologik preparatda biriktiruvchi to'qima to'siqlarining kuchli yupqalashishi tufayli parenxima bo'lakchalari orasidagi chegaralar juda sust ifodalangan. Shu bilan birga, ko'plab joylarda limfoid hujayralar bir tekis taqsimlangan. Biroq, timotsitlarda sezilarli degenerativ o'zgarishlar kuzatiladigan yaxlit sohalar ham mavjud. 7-kuni ko'plab retikuloepitelial hujayralar degeneratsiyaga uchraydi va ularning o'rnida kichik, kistaga o'xshash bo'shliqlar paydo bo'ladi. Limfotsitlarning retikulyar hujayralarga "yopishib qolishi" holatlari ham kuzatilgan. Gassal tanachalari tajriba guruhidagi kalamushlarda nazorat hayvonlariga qaraganda ko'proq

uchraydi. Ularning kichiklari cho‘zinchoq yadroli, konsentrik joylashgan yassilashgan retikuloepitelial hujayralar bilan o‘ralgan, markazi bo‘sh plastinkaga ega. 21-kuni miya po‘stlog‘i limfotsitlari orasida retikuloepitelial hujayralar ko‘rinadi. Prenatal surunkali stress avlod talog‘i morfologiyasiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatdi. Natijalar stress ta‘siriga uchragan guruhda nazorat guruhi bilan taqqoslaganda oq pulpa maydoni, follikulalar diametri, 1 mm² dagi follikulalar soni va oq pulpadagi limfotsitlar zichligi sezilarli kamayganini ko‘rsatdi (barcha ko‘rsatkichlar uchun $p < 0,01$). Ushbu tuzilmalar taloqning immun funksiyasi bilan bevosita bog‘liq; shu sababli ularning kamayishi limfoid to‘qima rivojlanishining susayganini va prenatal stress ta‘siriga uchragan avlodda adaptiv immun javobning zaiflashganini ko‘rsatadi. Aksincha, stress ta‘siridagi avlodda qizil pulpa maydoni sezilarli darajada oshgan. Bu kattalashish kompensator yoki reaktiv o‘zgarishlarni, ehtimol, qon filtratsiyasi faolligining ortishi yoki gematologik jarayonlar dinamikasining o‘zgarishini aks ettirishi mumkin.

Xulosa. Tadqiqot natijalari stress sharoitida tug‘ilgan avlodning talog‘i va timusida organometrik hamda morfologik o‘zgarishlar nazorat guruhidagi kalamushlarga nisbatan kuchliroq va chuqurroq shikastlanishlar bilan kechganini ko‘rsatdi.